

צריף הנוסטלגיה בקיבוץ בארי

תערוכת הנוסטלגיה נולדה ב־1976, לכבוד חג השלושים לבארי. לקראת חג ה־55, הועתקה למעונה החדש־ישן: ה"בית הכולל" הראשון של בארי. הבית נבנה בשנת 1955 עבור כתת "אשל", הקבוצה הראשונה של בארי. הוא בנוי משני צריפי עץ בני שלושה חדרים שהוצבו במקביל, ויצרו ביניהם חלל מרכזי שעליו נבנה גג משותף. בחזית הבית נבנתה תוספת של מקלחות ושירותים (בצריפי החברים לא היו באותה תקופה מותרות כאלה).

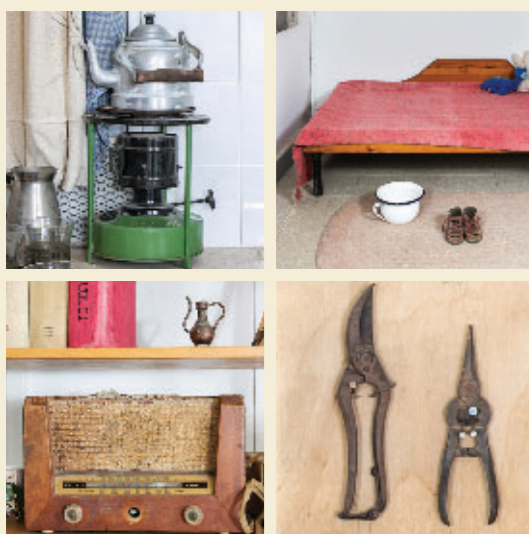
הפריטים בתערוכה לוקטו ממחסנים שכוחים או נתרמו על ידי חברי קיבוץ בארי. אולם, אין כאן תצוגה של פריטים מקוטלגים לפי תקופות, אלא נסיון לשמר את אוירת השנים הראשונות, ימי חלוציות צנועים. זהו תאור חלקי של הבמה עליה התרחשו חיי הקיבוץ הצעיר, וביתר פירוט - החינוך המשותף.

באגף הצפוני נשמרו חדרי הבית הכולל במתכונתם המקורית: חדר ילדים אופייני, השירותים והמקלחת, וכתת לימוד. באגף הדרומי ניתן יצוג לחדרי החברים, לענפים, לחיי התרבות ולשני ארועים מרכזיים בתולדות הנגב: עליית י"א הנקודות והנחת קו המים. החלל המרכזי משמר את תפקידו המקורי: מקום התכנסות, פינת משחק, וחדר אוכל. כאן מיוצג גם חדר האוכל הראשון של הקיבוץ.

הבית הכולל - בית הילדים

ילדי הקיבוץ נכנסו לבית התינוקות מיד כשהגיעו מבית היולדות. כאן יתרגלו מינקותם חיי שיתוף, שוויון ואחווה, ויגדלו להיות חברי קיבוץ לתפארת. ב"בית הילדים" אמורה להתקיים בבואה מוקטנת של הקיבוץ, משוחררת מכבלי החברה הבורגנית. לשם כך, הופקד החינוך בידי מחנכים ומטפלות שהוכשרו מעשית ורעיונית במוסדות התנועה (סמינר אורנים וסמינר הקיבוצים).

המסגרת החינוכית הקיפה את כל הגילאים (0-18) וכללה את כל שטחי החיים: לינה, אוכל, בריאות והגינה, ביגוד והנעלה, לימודים, עבודה, חיי חברה, בילוי ופנאי. הילדים השתתפו בכל מטלות הבית (סדר ונקיון). סדר היום הקלאסי התחיל בכוס הקקאו של הבוקר. אחריו לימודים בכיתה שבתוך הבית (מריחים כבר את החביתות שהמטפלת מטגנת), ארוחת בוקר, שוב לימודים, ארוחת צהריים, מקלחת משותפת (בנים בנות לחוד). "מנוחה" (כל ילד במיטה שלו, מחכה שהמטפלת תענה סוף סוף ב"כן" לשאלה הנצחית: "אפשר כבר לקום?"). "הקמה" - עם ארוחת ארבע (לחם עם ממרח, מקצף גבינה עם קנמון וסוכר), והולכים ל"חדר" (הוא חדר ההורים). בערב חוזרים לבית הילדים לארוחת ערב, ל"השכבה" (סיפור של ההורים, תקליט או נגינת חלילית של המטפלת) ולילה טוב. בגיל הנעורים נעלמו המנוחה וההקמה, והופיעה פעילות בתנועה ובחטיבת בני בארי.

עליית י"א הנקודות והנחת צינור המים מניר עם לנגב

קיבוץ בארי עלה על הקרקע במוצאי יום הכיפורים תש"ז - באוקטובר 1946. ביום זה עלו על קרקעות הק"ל כנגב 11 קיבוצים ומושבים. פריסת הישובים החדשים תוכננה כך שתגדיל בצורה משמעותית את הנוכחות היהודית בנגב, מתוך הבנה שגבולות מדינת ישראל יקבעו על פי מפת הישובים שיהיו בשטח.

הקמת הישובים היתה כרוכה בהובלת מים אל הנקודות החדשות - מבצע הנדסי וארגוני מסובך שנעשה בתיאום מלא בין מוסדות ה"מדינה שבדרך". ראשית, נרכשו בלונדון צינורות 6 צול ששימשו לכיבוי אש בתקופת הבליוץ, ולכן היו בעלות דופן עבה במיוחד. עשרות טונות של צינורות הובאו לארץ, ובמשך 9 חודשים, החל בדצמבר 1946, הונחו שני קווי מים באורך כולל של 116 ק"מ. וכך סיכם בן גוריון: "צינור המים שהונח בנגב לא זו בלבד שאפשר למנותו בין המפעלים הגדולים שעליהם גאותנו, אלא שהוא משמש גם בסיס יחיד ליכולת העמידה שלנו. בלי צינור זה לא הייתה לנו כל אחיזה בנגב."

פינת האספנות

אוספי פריטים אופייניים לשנים הראשונות: נושא כלים שימש להבאת מנות מחדר האוכל לבתי הילדים ולגנים או לחדר החולים, ומאוחר יותר גם לחדרי החברים, עד שקופסאות הפלסטיק דחקו אותו לפינה. על הפתילה מונח סויר פלא ובתוכו כבר אין, למרבית הצער, עוגת שמרים לכבוד שבת. תנור החימום המשוכלל (פנירסייד) החליף את התנור המאולתר של בתי הילדים: פתילה שהמטפלת היתה מניחה עליה עציץ חימר, בתקווה שיפיץ חום בחדר. הג'ארות הן המקרר של פעם (היו ממלאים אותן במים, מעמידים אותן בצל, רצוי במקום פתוח, ומקווים שהרוח הנושבת תאדה את המים שנספגו בחרס, וכך תקרר את המים). מכוונת הכתיבה הן של המזכירות לדורותיה ומכוונת החישוב של הנהלת חשבונות.

ענפים

ברוח הימים ההם, קיבוץ בארי התכוון להתפרנס בעיקר מחקלאות. היו נסיונות רבים (כרם, מטעי נשירים, אגבות, חממות, מכוורת, דיר, יענים, לול). כיום חקלאות בארי כוללת: פלחה, שלחין, פרדס, רפת (בגבולות) וחוחובה. כאן ניתן להם יצוג סמלי בלבד. כך גם לגבי ענפי השירות: מתפרה, מחסן בגדים, חשמליה, נגריה, מסגריה ומרפאה. לעומתם, הסנדלריה מוצגת במלוא תפארתה בגלל חשיבותה בהווי המקום - פעמיים בשנה היו תופרים לכל ילד זוג נעליים חדש וגם החברים זכו לנעליים מתאימות.

הדפוס זוכה כאן ליצוג סמלי ותערוכה מפורטת של ההיסטוריה שלו יש בדפוס עצמו.

ישוב הספר

קיבוץ בארי נמצא במרחק כ־5 ק"מ מעזה, והנקודה הישנה (נאחביר) עוד פחות מכך. עובדה זו עיצבה את ההיסטוריה המקומית כישוב ספר, מליל העליה לקרקע ועד לימי הקסאמים והפצמ"רים.

כאן מוצגת באופן סמלי ההעירכות המקומית במהלך מלחמת ששת הימים: המזכירות ירדה לבונקר, הילדים שהו במקלטים (צינורות בטון של המוביל הארצי שכוסו באדמה). החברים הוצבו בעמדות חפורות מסביב לקיבוץ ונערי החטיבה שימשו רצים בין העמדות. רובה הקרבין והשיגל (מעיל צמר צבאי) שייכים, כמוכן, למלחמת העצמאות.

עיצוב התערוכה: רמי חרובי, זיוה ילון, גיא ברוך, דגן פלג
ארגון והקמה: רפאל (ברנדי) בר לב ז"ל, צפי סיון, בוריס בר סיני
צילומי קטלוג: יהל בטיטו
קטלוג: יגאל זורע, נילי בר סיני
ארכיון בארי 08-9949478
archion.beeri@gmail.com
קיבוץ בארי 08-9949111, ד"נ נגב 8513500
מהדורה ראשונה לחג ה-70 של קיבוץ בארי

חדר א'

בחדר שבתערוכה מוצגות פינות שינה בפעוטון, בגן, ובנעורים. זו הייתה הפינה האישית של כל ילד, ואפשר למצוא בה שטיחון, תמונות שאמא רקמה, צעצועים וחפצים אישיים.

בארונות של הגן מונחים כלי המיטה, "נעלי בוקר" שהן נעלי עבודה גבוהות וחומות, "בגדי בוקר" (אלו שהמטפלת בחרה מתוך מאגר הבגדים המשותפים של הגן) ו"בגדי ערב" אישיים שלובשים ב"הקמה" לפני שהולכים להורים. יש גם פתק שההורים השאירו בלילה, כשבאו לבקר (לפעמים עם ממתק). על הלוח ועל המדף אפשר לראות חלק קטן מההתכתבות בין ההורים למטפלות ובין ההורים לילדים. על מפת יום הולדת רקומים שמות ילדי גן חצב לפי סדר ימי ההולדת. מאחר שהיו בגן מגיל 4 עד 7, אפשר לראות את שמותיהם מופיעים שלוש פעמים. בפינת החדר - "השמרטף", מכשיר אינטרקום שהגיע לקיבוץ ב-1964, ועזר לשומרת הלילה לדעת מאיפה נשמעים קולות הילדים הבוכים. בצד עומדת "מיטת החבר", עבור "הורה ישן" - תורנות שעשו ההורים בסבב (בגנים בלבד), בשנים האחרונות של הלינה המשותפת.

בפינת הנעורים מופיעים סימני ההיכר של בן הקיבוץ המצוי דאז: חולצה רוסית שנרקמה ביד אוהבת (אמא או חברה), מכנסי התעמלות כחולים, סמל התנועה, נעלי הבית שהלכו לכל מקום וציוד טיולים בסיסי.

מקלחת

סמוך לארוחת הצהריים הולכים למקלחת (בנים בצד אחד, בנות בשני) ואחריה לובשים תחתונים וגופיה לבנים. פעם בשבוע המטפלת מנקה את האזניים במקלוני צמר גפן, ואם צריך - גם מחפשת כינים.

כיתת הלימוד

בגיל הצעיר, הלימודים בכל המקצועות היו קשורים לנושא מרכזי, ברוח התפיסה המרקסיסטית של ההיסטוריה האנושית (מטריאליזם דיאלקטי): בכתה ב' למדו על האדם הקדמון, בכיתה ג' - על תרבויות המים, בכתה ד' - ערכו טיול סביב העולם (דרך ציורית להפגיש את הילדים עם תורת המשטרים). הילדים למדו בקצב אישי וכתבו במחברת המשותפת על חוויות אישיות ועל אירועים בקיבוץ, בארץ ובעולם (ראשית החינוך לתודעה פוליטית).

דגש מיוחד הושם על הקשר עם הטבע והסביבה: בכל יום שני יצאו לטיול, למדו להגדיר צמחים וציפורים, התעכבו על סימני עונות השנה, ועקבו אחרי העבודות העונתיות בחקלאות והחידושים במשק.

בפינת הטבע הוצגו האוצרות שנמצאו בדרך. הלימודים בכיתה היו משולבים בעולם חינוכי שלם, שעודד הישגים אישיים בתחומים נוספים, חשובים לפחות באותה מידה. הילדים למדו לקחת אחריות גדולה והולכת על שגרת היום: סידור מיטות, שטיפת הבית, שטיפת כלים אחרי הארוחות, צחצוח נעלים, תורנויות נקיין בחצר ובכיתה. לא פחות מרכזי היה החינוך לעבודה: בגיל הצעיר עבדו ב"משק ילדים" (עזרים, כבשים, ארנבות, תרנגולים ותרגולות, חמורים ואפילו גמל, וגם חיות בר כמו כוח, דיה, וקופה שהובאה מאפריקה), וגן-ירק (גידלו קישואים, גזר ובצל. בכספי הפדיון קנו ציוד טיולים). בשנות הנעורים (ט'-י"ב) היה לכל נער ונערה יום עבודה שבועי בענפים (הבנות בעיקר בבתי הילדים, הבנים בעיקר בחקלאות, בנגריה ובמסגריה, אבל כולם עשו רשיון טרקטור בגיל 16). בגיל הנעורים בלטה פעילות תנועתית (טיולים ומחנות של חטיבת בני הקיבוצים, הדרכת כיתות צעירות בבארי), ופעילות אינטנסיבית בתא החטיבה סביב אירועי תרבות וספורט, חגי בר-מצווה ושבוע החטיבה.

קולנוע

משנות ה-50 ועד שנות ה-70 היו מקרינים סרטים בחדר האוכל, על גבי מסך לבן שהשתלשל מהתקרה. בצד הסרט ובעזרת מקרן נפרד הוקרן התרגום, כתוב בכתב יד. האחריות על התרגום נפלה על חבר שידע אנגלית והשתדל להתאים בין הנעשה לנשמע. החברים ישבו על הכסאות והשולחנות (וגם על כסאות שהוצבו על השולחנות), והילדים ובני החטיבה הציצו מהחלונות. בקיץ הקרינו את הסרט בדשא הגדול על מסך שאולטר מסדין, וכולם ישבו על מחצלות או פלסאוניס והתגרדו מהדשא.

הסרט עצמו הגיע באוטובוס של אגד, ארוז בשתיים או שלוש קופסאות פח עגולות, והנהג (או אחרון הנוסעים) היה מניח אותן ליד התחנה, עד שיגיע מישהו מהמזכירות לקחת אותם.

חדר האוכל

חדר האוכל בקיבוץ הצעיר היה צריך שנרכש ממחנה צבאי בריטי ישן ליד רחובות. את הספסלים ושולחנות העץ סיפקה הסוכנות. החברים היו "ממלאים שולחנות", כלומר מתיישבים לפי סדר הגעתם ותורן היה מחלק לחברים את ה"מנה" ואת ה"תוספות". היתה גם מנת "במקום". במרכז השולחן - ה"כולבוניק", כלי שלתוכו היו זורקים שאריות. הכולבוניק יצא משימוש בסוף 1970, כשהונהגה שיטת ההגשה העצמית. מאז ומתמיד היה חדר האוכל מרכז החיים החברתיים: כאן נערכו האסיפות מדי שבת בערב, הוקרנו סרטים, התקיימו מסיבות חג וערבי שיש, נחוגו חתונות, נערכו הופעות אמנים מבחוץ, והתרחשו אינספור פעילויות כמו: הרצאות ומפגשים פוליטיים, ריקודי עם (וחוגי ריקודי עם), גיוסים לדפוס ("מבצע שקל"), חגי מחזור, טכסי קבלה לחברות וערבי תרבות שונים. עם השנים, השתנה אופי הפעילות החברתית, אך רובה עדיין מתרחשת בחדר האוכל.

חדר משפחה

בשנים הראשונות גרו הזוגות באוהל, בדרך כלל עם "פרימוס" (חברה שאין לו בן/בת זוג). והריהוט כלל מיטות ברזל וארגז תנובה בתפקיד ארונית. לתועלת הציבור היתה מקלחת משותפת (צריך פח גדול במרכז הקיבוץ, עם מחיצה בין גברים לנשים) ותאים של שמייקה (בית שימוש) מפוזרים פה ושם. קפיצה גדולה ברמת החיים התרחשה עם בוא ה"צריפים השבדים", טור של ארבעה חדרים, ללא חיבור למים (היה ברז מאולתר בחצר). דיירי הצריפים השבדים בנו לעצמם מעין מדרכה לאורך הצריף, מאבנים שלוקטו ממבנים הרוסים באיזור. (קטע מהמדרכה מוצג בחלל המרכזי).

בהמשך נבנו "הבתים הפולנים" (הרישום הישנים ליד גן השישים), שהיה בהם - נוסף על שירותים ומקלחת - גם מטבחון קטן, בעיקר לתה וקפה. עדיין לא היו מקרר או אמצעי בישול בחדרים, ואת העוגה של יום שישו היו החברות אופות בתנור המטבח של חדר האוכל.

כאן מוצגת פינה אופיינית לחדר בקומתיים, בתים שנבנו בשנות ה-60, ובהן 4 דירות ענק (36 מ"ר). הרדיו תוצרת פילקו נרכש בכספים שנתקבלו מהגיוס לשמירה על מתקני הקידוח של חברת הנפט. למכשירי הרדיו הכינו במסגריה אנטנות ואחת מהן מוצגת כאן, תלויה על פינת הצריף הכחול.

מוסיקה

בקיבוץ הצעיר היתה פעילות מוזיקלית ענפה: מקהלה, להקות זמר, תזמורת מנדולינות, נגני אקורדיון ומפוחית לליווי שירה בציבור. בטרם הפטיפונים הפרטיים, כשהיה רק רדיו אחד במועדון לחבר, פעל "חוג האזנה למוסיקה קלאסית" שהתכנס בחדר

האוכל. הפטפון עם המנאלה עדין מסתובב בקצב 78 סיבובים בדקה.

